

Oskars un lietas

Andrus Kivirehks
Māksliniece Anne Pikova
No igauņu valodas tulkojusi Maima Grīnberga
Liels un mazs, 2018
ISBN: 978-9934-574-06-1

Sinopse

Grāmatas varonim Oskaram vasara jāpavada laukos pie vecmāmiņas. Viss viņam te šķiet svešs un garlaicīgs, arī vecmāmiņa un kaimiņu bērni, turklāt mājās aizmirsis mobilais telefons. Par laimi, zēns spēj rast izeju no bezcerīgās situācijas – pašā uzmeistarots koka telefons, kas ļauj sarunāties ar lietām, padara viņa dzīvi interesantu un vienlaikus palīdz atrast ceļu uz saprašanos ar vecmāmiņu. Oskars pats rada sev pasauli, kur viņš ir vajadzīgs.

„Andrus Kivirehks šajā grāmatā valdzinoši sapludina fantāziju un realitāti, humoru un skumjas, aizraujošākus un liriskākus mirkļus. Bērnu vientulība, paaudžu atsvešināšanās, priekšrokas došana darbam, nevis tuvībai starp cilvēkiem, cerību saglabāšana arī pašā bezcerīgākajā situācijā – tie ir tikai daži no jautājumiem, kam rakstnieks pievērš lasītāja uzmanību,” raksta igauņu kritika. Saviļņojošas ir ainas, kurās aprakstītas Oskara ilgas pēc kaut kā vēl neiepazīta. Tās iemieso sarkanais baloniņš, kas, ieķēries bērza lapotnē, gan ir saredzams, taču sasniedzams nav.

Grāmata piemērota pamatskolas vecuma bērniem, sākot no 9 gadu vecuma.

Grāmatas izdošanu atbalstījusi Eiropas Savienības programma „Radošā Eiropa”, Latvijas Republikas kultūras ministrija un Valsts Kultūrkapitāla fonds.

Par autoru:

Pateicoties tulkotājiem Maimai Grīnbergai un Guntaram Godiņam, **Andrus Kivirehks** Latvijā ir tikpat plaši pazīstams kā Igaunijā. Tulkots ir gan ģimenes piedzīvojumu stāsts „Sirli, Sīms un noslēpumi” (Liels un mazs, 2009), gan grāmatas par suņu meiteni Loti, kura pazīstama arī no animācijas filmām, gan stāstu krājumi „Kaka un pavasaris (Liels un mazs, 2012) un „Karnevāls un kartupeļu salāti” (Liels un mazs, 2016). Savukārt režisors Jānis Znotiņš par iestudējumu „Kaka un pavasaris” saņēmis Spēlmaņu nakts balvu par labāko izrādi bērniem, un ir iestudējis arī stāstus no grāmatas „Karnevāls un kartupeļu salāti”. Jau divas reizes Andrus Kivirehks Rīgā saņēmis Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu bērnu literatūrā.

Par ilustratoru:

Annes Pikovas Annes Pikovas minimālistiskie, tikai ar trim atturīgām krāsām realizētie attēli padara lietu pasauli dzīvu un lieliski sader ar Kivirehka fantāzijas pilno tekstu. Anne Pikova ir daudzveidīga, ar dažādām tehnikām eksperimentējoša ilustratore, Igaunijas mākslas akadēmijas vicerektore.

Par tulkotāju:

Tulkotāja **Maima Grīnberga** latviešu lasītājus iepazīstinājusi ar daudziem igauņu un somu literatūras darbiem, liekot lietā savu izcilo valodas izjūtu, precizitāti un asprātību. Viņas devums vairākkārt novērtēts ar Latvijas Literatūras gada balvu un Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu bērnu literatūrā, kā arī Latvijas un Igaunijas tulkošanas balvu. Tulkojumi saņēmuši arī „Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijas” atzinību.

Maima Grīnberga

Kā tu kļuvi par tulkošanu?

Mazliet pārspilējot, varētu teikt, ka profesija izvēlējās mani – es no agras bērnības lasīju ne tikai latviski, bet arī igauņiski, jau skolas laikā mēģināju dažus igauņu jauniešu stāstus arī iztulkot. Literatūra mani vienmēr ir interesējusi, savukārt kļūt par rakstnieci vai literatūrzinātnieci nebija aicinājuma. Kad pēc divu gadu studijām Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātē pārgāju uz Tartu Universitāti mācīties igauņu literatūru un valodu, es jau skaidri zināju, ka vēlos kļūt par tulkošanu. Un viss sakrita tā, ka patiešām kļuva.

Kā tu izvēlējies valodas, no kurām tulko?

Igauņu valoda mammas izlēmības dēļ ar mani ir bijusi jau kopš bērnības, savukārt somu valodas apguve igauņu filologiem bija obligāta. Tā kā man nav poliglota talanta, tad pie šīm divām arī esmu turējusies. Abas ir ārkārtīgi interesantas un man mīļas.

Kas tev visvairāk patīk, tulkojot bērnu grāmatas?

Iespēja iztēloties, kā es šīs grāmatas būtu uztvērusi savā bērnībā vai pusaudzībā. Ir interesanti vērot, kā rakstnieki savas idejas izvērs bērnām saprotamā formā un saturā. Vismīļākās ir tās bērnu grāmatas, kuras autors ir pratis uzrakstīt tā, lai izlasīt būtu interesanti un noderīgi arī pieaugušajiem.

Kas bija visgrūtākais, tulkojot šo grāmatu? Kam bija īpaši jāpievērš uzmanība?

Igauņu valodā, atšķirībā no latviešu valodas, nav gramatisko dzimšu, tāpēc rakstnieki var bez bēdu personificēt priekšmetus, dabas parādības utt., kā tik iegribas. Gāmatā „Oskars un lietas” vairākās vietās bija ļoti rūpīgi jādomā, kādus vārdus izvēlēties, lai rakstnieka iecere netiktu izkropļota. Piemēram, „baloniņš” ir domāts kā meitene, tad nu bija jāatrod paņēmieni, kā to bez paskaidrojumiem likt saprast arī latviešu lasītājam. Otrs piemērs: es esmu ieradusi lietot nosaukumus „krējuma kanniņa” un „cukurtrauks”, bet Andrusa Kivirehka grāmatā krējuma kanniņa ir vīrieša, savukārt cukurtrauks – sievietes lomā. Prātojot, ko nu darīt, atcerējos, ka šiem izstrādājumiem ir vēl citi pavisam parasti nosaukumi, piemēram, „cukurdoze” un „krējumtrauks”.

UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

Diskusija „Vai garlaikoties ir labi?”

Pārrunāt garlaicības pozitīvās un negatīvās puses. Ko darīt, ja nav ko darīt?

Saruna „Kā piepildīt sapni”

Grāmatas varoņiem ir dažādi sapņi: sienas pulkstenis sapņo būt par zvēru dārza direktoru, krēsls sapņo par pasaules apceļošanu, ragavas par vasaru, Oskars par draudzību ar baloniņmeiteni, lejkanna par lietus mākoņu mammu un tēti. Kā grāmatas varoņi piepildīja savus sapņus? Kā tu savus sapņus vari piepildīt?

Pētījums „Dažādas paaudzes: līdzīgais un atšķirīgais”

Uzzināt un salīdzināt savu, vecāku, vecvecāku gaumi, paradumus, uzskatus. Vari veidot tabulas: kas garšo, kas negaršo, ierastie izteikumi, iemīļotas filmas, grāmatas, spēles u.c. Starp daudzajām atšķirībām atrodi vienojošo, līdzīgo, to, kas nemainās līdzī laimam.

Saruna „Neienāc bez klauvēšanas”

Personiskā telpa, tiesības uz personisko dzīvi, priekšstats par introvertu un ekstravertu uzvedību.

Uzdevums „Katram sava balss”

Personifikācija kā literārs paņēmiens. Kā ar valodas palīdzību var atklāt raksturu: salīdzini, kā runā dažādi grāmatas varoņi, ko viņu runas veids par viņiem liecina. Izvēlies kādu priekšmetu un runā kā šis priekšmets, pastāsti par šo priekšmetu.

Spēle „Oskara Bingo”

Kartītes lodziņos ir ierakstīti apgalvojumi. Aptaujā klasesbiedrus (ja grāmatas lasīšana notiek klasē), vai arī tavi ģimenes locekļi aptaujā cits citu pēc kopīgas grāmatas lasīšanas. Tas, kurš zina atbildi uz kādu no apgalvojumiem, ieraksta savu vārdu kartītē atbilstošajā lodziņā. Uz katru apgalvojumu atbilde jāsniedz citam cilvēkam. Kad atbildes savāktas visos lodziņos, sauc: „Bingo!” Jautājumu lasa un atbildi sniedz cilvēks, kurš ir ierakstījis lodziņā savu vārdu. Ja atbilde šķiet neprareiza, savu atbildi sniedz cits, līdz noskaidrota tāda atbilde, kas atbilst grāmatas saturam. Var izveidot arī darba lapu ar apgalvojumiem. Bērni, kas izlasījuši grāmatu, ieraksta atbildes lodziņos.

1. Es zinu, kurš pats uztaisīja mobilo telefonu no gluda koka gabaliņa.	2. Es zinu, kur atskanēja pēkšņs, skaļš kļūdziedziens „Palīgā! Palīgā!”, un kas tur notika.	3. Es zinu, kas tikās ar grīdas birsti.
4. Es zinu, kas grāmātā sevi sauca par dzejnieku un ziedošu rožu krūmu.	5. Es zinu, kurš sapņoja kļūt par zvēru dārza direktoru.	6. Es zinu, kas gribēja būt pasaules apceļotājs, un Oskars tam palīdzēja piepildīt sapni.
7. Es zinu, kurš stāstīja Oskaram šausmu stāstus.	8. Es zinu, kas sapņoja par to, ka viņas mamma un tētis ir lietus mākoņi.	9. Es zinu, kas rūpējās par Oskaru vasarā laukos.
10. Es zinu, kas negaršoja Oskaram.	11. Es zinu, ar ko baloniņmeitene sūtīja sveicienus Oskaram.	12. Es zinu, ko Oskars atrada aiz trauku skapja virtuvē, grīdas spraugā (tas bija nogulējies tur 50 gadus).

Atbildes.

1. Oskars.	7. Drēbju skapis.
2. Drēbju skapī, kur notika kautiņš.	8. Lejkanna.
3. Zobu birste.	9. Vecmāmiņa.
4. Atkritumu spainis.	10. Vecmāmiņas gatavotais ēdiens.
5. Sienas pulkstenis.	11. Ar skudru.
6. Krēsls.	12. Gredzens.

Spēle „Atrodi savējo!”

Pasvītro lapā visus, kas ir literārā darba tēli.

Oskars	Katls	Vilciens	Zemenes
Nagla	zombiji	Purvupe	Spogulis
Spoktante	Sirje	Kaķis	Gludeklis
drēbju skapis		Ziloņi	Balons

Uzdevums „Jocīgā vārdnīca”

Skaidro vārdus un vārdu savienojumus, pasvītro tos, kas ir žargonismi (neliterāri vārdi latviešu valodā).

Ļerināt
melst
futene
izsunīt sevi
krāmi
daikti
verķi
dirnēt
nobružāts skapis
grabažas
flomīši
bračiņš
fufelis
luste
pirmīt
Oskars pārakmeņojās
tincināt
plātīties
bozties
vīzdegunīgi atbildēt
bērnu uztriekt augšā
lamzaks
cukurdoze